

Villa Grande, en oase i den forbudte by

Av tannlege Nils J. Jacobsen

Du er ikke velkommen i Oslo, i hvert fall ikke om du kommer på fire hjul. Myndighetene har konstruert en digital bymur som bringer tanken inn på middelalderens behov for å holde fiender borte. Skulle du likevel våge deg inn i byen i bil, så vil du finne at parkeringsplassene er omgjort til sykkelstier.

Det hele virker etter hensikten, plagsomme mennesker, som ikke lenger er balansekunstnere på to hjul, er tryllet bort fra gatebildet. Og for den som måtte være i tvil: Dette er viktig global klima- og miljøpolitikk. Ikke la deg forstyrre av kjetterske tanker etter besøk i verdens storbyer.

Men det finnes en oase der du fortsatt er velkommen uansett fremkomst-middel. Denne oasen finnes midt i fineste Bygdøy der «Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter» (HL-senteret) holder til. Den staselige hovedbygningen i dette komplekset har fått navnet «Villa Grande» og er omgitt av store parkområder inklusiv det velkjente badestedet Huk, et sted som var beryktet for smuglervirksomhet under forbudstiden. Noen vil kanskje huske (pseudonymet) Arthur Omres krimbøker herfra, etter at han selv var dømt for smugling. Stedet ble etter hvert statlig eiendom.

QUISLINGS GIMLE • Det som gjorde Villa Grande landskjent var imidlertid Vidkun Quislings «fortjeneste». Historikeren Bodil Stenseth har nylig gitt ut en bok om stedet: «Quislings Ran. Historien om Villa Grande». Tittelen henspiller på at Quisling fikk ombygget og om-innredet den formidable bygningen tidlig i krigstiden og bodde der med sin russiske kone til frigjøringen i 1945. I den tiden fylte han huset med møbler og kunstgjenstander som var ervervet på høyst tvilsomt vis, blant annet ved plyndring etter jødiske nordmenn som var sendt til gasskamrene. Lenge gikk stedet under navnet «Gimle», som var Quislings foretrukne betegnelse, opp-tatt som han var av det urnordiske.

I norrøn mytologi var Gimle gudenes bolig, etter Ragnarokk.

I følge Stenseth ble stedet planlagt under første verdenskrig av Sam Eyde, grunnleggeren av Norsk Hydro, og deretter overtatt og bygget halvveis opp av en bergensk skipsreder. Men så ble bygningen stående uferdig og tom, til Vidkun Quisling kom inn i bildet. Ved en skjebnens ironi ble Villa Grande etter krigen først brukt som residens for en fransk ambassaderåd av jødisk herkomst. Så ble det sykehjem, og der nest i mange år utdannings-senter for helsepersonell etter initiativ av den legendariske helsedirektøren Karl Evang. Dette

senteret inkluderte også etterutdanning av tannleger.

PÅDRIVERE FOR ET HL-SENTER •

Nærmere tusenårsskiftet var Villa Grande igjen ledig og til salgs, og i mellomtiden hadde debatten om Norges tvilsomme behandling av beslaglagt jødisk eiendom blusset opp blant annet etter reportasjer av journalisten Bjørn Westlie, han som skrev «Fars krig», boken om farens rolle som frontkjemper. Jeg traff ham gjennom søsteren, som jeg jobbet sammen med. Dette satte fart i ønsket om et norsk holocaustsenter i likhet med mange andre europeiske land. HL-senteret kom i sving rundt 2005.

En pådriver i denne saken var Bjørn Egge, den iderike generalen som selv bodde på Bygdøy og som kjente krigshistorien godt etter eget opphold i tyske konsentrasjonsleirer. Jeg husker ham som en inkluderende person som inviterte alle oss nordmenn i Boston-området til hagefest på 17. mai for mange år siden. Han selv oppholdt seg der som deltaker i en tenketank. En annen pådriver var professor Bengt Hagtvedt, statsviteren, som er spesialist på totalitære politiske bevegelser og finnes i miljøet ennå, gift som han er med senterets direktør Guri Hjeltne, og som en

Villa Grande på Bygdøy.

Foto: Mike Mills.

gang i blant opptrer som engasjerende foredragsholder.

HL-SENTERETS VIRKSOMHET • Senteret driver en permanent utstilling om norske jøders skjebne under krigen, har en fast forskerstab og mulighet for å knytte til seg stipendiater fra mange hold. Foruten kontakt med skoleklasser består formidlingsvirksomheten av foredrag og samtaler med høyt kvalifiserte personer fra egen stab eller gjester. Seminarer og kurs foregår også

i samarbeid med den såkalte «Venneforeningen». Temaene varierer mellom historiske og kontemporære spørsmål, eksempelvis «Nazifiseringsfremstøt ved okkupasjonsmakten under krigen» eller «Folkemord i Myanmar?». Kafé finnes også, og en gang i blant arrangeres konserter av innbudte ensembler.

Det står ikke til å nekte at foredragspublikumet har en overvekt av eldre mennesker, etter diskusjonene å dømme ofte med omfattende historiske kunnskaper og god hukommelse,

men ikke alltid like lett til bens. Disse forhold gir gjenklang hos meg. Bare det å være velkommen som bilist i den forbudte hovedstaden er en opplevelse, så lenge det varer. Den alltid like smilende miljøbyråden i Oslo kan jo når som helst finne ut at her er noe de har oversett. Men foreløpig er vi fossiler i fossilbiler velkommen til å parkere og nyte naturen rundt Villa Grande og kulturen innendørs.

Les boken og ta et besøk om du har tid til overs.